

придет мысленно или словесно оскорбить другого человека. Преисполненные чистых помыслов люди смогут откровенно, без всякого напряжения, стыда и страха выражать свои мысли. Нужно учить подрастающее поколение говорить правду и, при этом, не бояться чего-либо и кого-либо, ибо страх и умело направленная ненависть это то, с помощью чего кучка политиков управляет всем остальным человечеством. Можно ввести "уроки правды" в детских садах и школах. Самое же главное, это не проповеди и нравоучения, а личный пример каждого конкретного человека. Любой человек – хозяин своей судьбы и имеет право жить так, как считает правильным, и только ему решать чему служить – лжи или Истине. Так что, выбор за нами!

Литература

1. Артемова С.Ю. Личность и социальные нормы в раннепервобытной общине. - М., 1987. с. 170
2. Ахиезер А.С., Матвеева С.Я. Гуманизм как элемент культуры // Общественные науки. 1990. №2.
3. Ильенков Э.В., Что же такое личность? // Философии и культуре. М., 1991. с. 388
4. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. М., 1990. с. 173.
5. Шопенгауэр А. Сочинения. М., Наука, 1993.
6. Сафин В.Ф., Ников Г.П. Психологический аспект самоопределения // Психологический журнал, 1984, №4. С. 65].
7. Бенин В.Л., Десяткина М.В. Учебное пособие по социальной философии.

Еділбаева С. Ж.

философия ғылымдарының докторы, доцент

Ж-Ф. ЛИОТАРДЫҢ ПОСТМОДЕРНИСТІК ҒЫЛЫМ ТЕОРИЯСЫ

«Постмодернизм» ұғымын алғаш рет ХХ ғасырдың 70-ші жылдарының аяғында енгізген де сол Лиотар болатын, ол кезде ол Квебека (Канада) үкіметі университеттері Кеңесінің бұйрығымен, өз ойынша, «постмодернистік» деп сипаттауға болатын неғұрлым дамыған қоғамдардағы білім жөнінде есеп дайындауы тиіс еді.

Лиотардың әрекет етуші гипотезасы «қоғамның постиндустриалдық кезеңге, ал мәдениеттің – постмодернистік кезеңге аяқ басуына орай, білім мәртебесінің өзгеретіндігінен» [1] көрінеді. Бұл постмодернистік қоғамға өту уақытын Лиотар ХХ ғасырдың 50-ші жылдарының аяғы деп көрсеткен. Және, оның ойынша, Ағарту нәтижесінде қалыптасқан ғылыми, техникалық және қоғамдық ілгерілеу күйреп қана қоймады, оған тиянақты тексеру жүргізу қажет болды. Лиотардың бұл реттегі мақсаты - білімнің түрлі формаларын

талдау: «Неғұрлым дамыған заманауи қоғамдардағы білімнің жай-күйі осы зерттеудің пәні болып табылады», оларды «постмодернистік» деп атауға болар еді, себебі олардың мәдени жағдайы XIX ғасырдың соңындағы ғылым мен мәдениет аясындағы негізгі өзгерістерден көрініс тапқан [1]. Лиотардың осы өзгерістерді зерттеуі технологиялық даму, яғни негізгі өндіруші күш - қоғамдағы үдеуші ақпараттандыру нәтижесінде пайда болған бұл қоғамдардағы білім мәртебесі мәселесіне келіп тіреледі.

Еңбек Лиотарға мәлім ғылым, техника, өнер, саясат және күнделікті өмір аясындағы уақыт талдамасын ұсынады, олар, оның ойынша, модернизмнен бөлінуге әкеліп соқты. «Постмодерн» Лиотар үшін білімнің осы жағдайына берілер жауап болып табылады, сол себепті ол жаңа эпистемология, яғни постмодернистік ғылым талаптарын алға тартады. Бұл мәнмәтінге Лиотардың тұжырымдамасын енгізуге болады, оған сай, субъект барған сайын білім тасымалдаушы ретіндегі қасиетін жоғалтады, себебі жоғары дамыған қоғамдардағы «білім» осыған байланысты өзгереді, олар уақыт өте келе компьютерлендіріледі, осылайша, жеке білімнің орнына ақпарат өңдеу жүйелері келеді.

Лиотардың «неғұрлым дамыған заманауи қоғамдардағы білім «жай-күйіне» байланысты көзқарасын келесі ережелермен түйіндеуге болады. Ғылыми білім басқалар секілді жай ғана білім формасы болып табылады. Заманауи ғылым үрдісінде басты назар, әдеттегідей, ғылыми білімге ғана бағытталған. Бұған керісінше, Лиотар ғылыми білім білімдердің бірден-бір формасы еместігін, оның білім формаларының қатарында тұрғандығын айтады. Лиотар мұнда «нарративті білім» жөнінде айтады: «Біріншіден, ғылыми білім – бұл әлі білім емес, ол үнемі «тиісті шектен асып» тұратын, және білімнің басқа түрімен бақталастықта, шиеленісте болатын, біз оны қарапайымдылық үшін нарратив деп атаймыз...» [1]. Тілдік ойындардың плюрализациясымен бірге ғылыми таным иерархиясы мен релятивизациясы да жоғалады. Ғылыми білім Лиотар үшін бір ғана денотативті ойынға негізделеді, яғни ол бағаламай жатып, шынайылықты суреттеуге мәжбүр етеді. «Ғылыми білім тілдік ойын: денотативті ойынды ерекше бөліп алып, өзгелерді шығарып тастауды талап етеді» [1]. Және керісінше, Лиотар білім дискурсының дамыған формаларымен салыстырғанда, «тілдік ойындардың көптігіне» жол беретіндігімен ерекшеленетін білімді іске қосады. Мұндай білімді ол нарративті деп атайды. Нарративті білім әңгімемен байланысты, осылайша, «әңгіме – бұл мұндай білімнің әр түрлі мағына беретін ең таңдаулы формасы» [1].

Ғылыми біліммен қатар сансыз әңгімелерде жасырынған ауқымды білімнің де бар екенін ұмытпаған жөн. Нарративті білім формасы Лиотар үшін дамудың төменгі сатысында тұрған білімдердің толыққанды емес бейнесі болып табылмайды. Керісінше, ол ғылыми білімге қарағанда, көбірек міндетті талап етеді. Нарративті білім «дискурстың танылуға, шешілуге, бағалануға, өзгертілуге тиісті көптеген пәндері бойынша «жақсы» жетістікке жетуге мүмкіндік береді»... Осыдан келіп білімнің ең басты белгілерінің бірі шығады: ол «ауқымды міндеттердің «құрылуымен» сәйкес келеді» [1].

Лиотар ғылыми білімнің дискурс ұғымын қолданатын білімнің бірден-бір формасы болып табылмайтындығын көрсетеді: ғылыми білім дискурстың белгілі бір формасы болып табылады, ол тиісті ережелерден келіп шығады. Бұларға қоса, ережелердің өзге де жүйелері бар, олар да білімге бастау болады: әңгімелердің де, сұраулардың да, нанымдардың да дискурстары бар.

Әрі қарай, ғылыми білімді білімнің басқа түрлері арқылы сипаттайтын «мета-критерийлер» болмайды. Лиотардың пікірінше, философияның тарихы ғылыми білімнің басқа білім формаларынан басымдығын бекіту амалдарының тарихы болып табылады: «Ғылым әу бастан-ақ әңгімелермен жанжалдаса бастады» (recits) [1]. Оның жеке белгілеріне сай, олардың көпшілігінде қиял бой тасалаған. Әйткенмен, ғылым жай ғана заңдылықтар тұжырымдарымен шектелмей, ақиқатты іздейтін болғандықтан, ойынға қатысты өз ережелерін шығаруы тиіс. Ал өз мәртебесіне қатысты басымдық дискурсына ие болғандықтан, оны философия деп атайды. Бұл метадискурс өз-өзін заңдастыру мақсатында қандай да бір ұлы әңгіменің, мәселен, Рух диалектикасы, мағынаны түсіндіру, саналы немесе еңбекқор субъектінің азат етілуі секілді әңгімелердің эксплицитті бейнесіне жүгінсе, мұны «модерн» [1] деп атауға шешім қабылдайды.

Лиотар мұнда білімдер мәртебесін заңдастыруға қажетті философияның «ұлы әңгімелері» жайында айтып отыр. Білімнің адам бостандығы мен азат етілуіне пайдасын тигізуі тиістігі жөніндегі әңгіме: ғылым дәстүрлі тәуелділіктерден босатылуға ықпал етеді: «Барлық халықтар ғылыммен айналысуға құқылы. Егер әлеуметтік субъект әлі де ғылыми білім субъектісі болып табылмаса, демек, оған мұнда діни қызметкерлер немесе қанаушылар бөгет жасаған» [1]. Сондай-ақ, ғылымның танымның бүкіл жиынтығын біріктіруге қатысты міндеті бар екендігі туралы әңгіме. Осылайша, Шлейермахерге қосыла келе, Лиотар былай дейді: «Университеттерге жүктелген ұлы міндет «мәліметтер жиынтығын көрсетуден және сол уақытта барлық білімнің қағидалары мен негіздерін анықтаудан» көрінеді»... [1] Ғылымның мағынаны тану міндеті бар екендігі жөніндегі әңгіме: «Заманауи герменевтикалық дискурс бір ғана болжамнан шығады, ол ақыр соңында оның қандай да бір танымдық құндылығын қамтамасыз етеді, осылайша, тарихқа, атап айтқанда, таным тарихына өз заңдылығын мәлімдейді. Осы үш әңгіменің бәрі «постмодернизм» ғасырында жарамсыз болып қалады: «Заманауи қоғамда және мәдениетте білім легитимациясы жөніндегі мәселе өзгеше қарастырылады. Ұлы әңгіме шындыққа ұқсас қасиетінен айырылды...» [1].

Мұнда Ж.-Ф.Лиотар модерннің ұлы «метаәңгімелерін» қайта заңдастыру жайлы сөз болып отырғандығын айтқысы келеді. Ол мұнда дәстүрлі философия мен әлеуметтік теорияда бәрін қамтушы ойлау жүйелері және идеялық әлемдер, қоғамдық утопиялар мен модернистік, біртұтастықты құрайтын және сананы жалпылайтын евангелие ретінде басым болған «ұлы әңгімелер», оларды түйіндеуші метадаулар жөнінде айтып отыр. Мәселен, адамзатты Ағартудан босату, идеализмдегі рух телеологиясы және тарихтағы, сондай-ақ, диалектикалық және тарихи материализм –